

Bohdanu Slavíkovi je devadesát let

Nemohu nezačít objevným konstatováním, že se Bohdan dožívá v plné svěžesti 90 let. Stýkáme se s ním pravidelně, kavárenský diskusní kroužek, již více než dvacet let, a vidíme, že se za tuto dobu nezměnil, snad jen ty berle navíc. Překvapuje, jak čas rychle letí, ale Bohdanova svěžest i zvidavost zůstává jako konstanta.

Jubileum, při němž se sluší zopakovat obrysy oslavencova CV. Narodil se 30. října 1924 v učitelské rodině v Hradci Králové. Ihned po skončení války se s ním setkáme na Přírodovědecké fakultě UK, kdy se na obor přírodopis a chemie zapisuje do letního (nultého) semestru. Pod vedením prof. Sylvestra Práta zde získal doktorát (RNDr.) v oboru rostlinné fyziologie a anatomie. Další vědecké osudy jsou pak natrvalo spojeny s ČSAV a posléze AV ČR, i s rozhodnutím věnovat se vodnímu provozu rostlin. Nejprve Oddělení fyziologie a genetiky rostlin Biologického ústavu, kde obhájil pod vedením doc. Rudolfa Řetovského kandidátskou práci na téma dynamiky vodního deficitu rostlin a založil Laboratoř vodního režimu. V Ústavu experimentální botaniky ČSAV, který vznikl v roce 1962, získal později doktorský titul (DrSc.) a vedl až do konce osmdesátých let minulého století Oddělení vodního režimu a fotosyntézy. Nakonec i připomínka badatelského výřadu s více jak 80 původními pracemi a s autorstvím či spoluautorstvím 12 uznávaných monografií. Tématem byly biofyzikální mechanismy a ekofyziologické příčiny vodního deficitu i jeho vlivu na fotosyntetický příjem CO₂ a růst.

Údaje badatelského životopisu neříkají nic o tom, s čím se nové vědní specializace zakládáné na zelené louce (patřil tam i vodní režim) musely na začátku své existence vyrovnat. Neexistovalo tradiční zázemí, byl omezen styk se zahraničními středisky. V neprozkoumaném terénu se dalo snadno zabloudit a jediným východiskem bylo uchycení v solidním řemesle, metodická dokonalost. Ta byla od samého počátku i Bohdanovým krédem. Hmatatelným výsledkem jeho úsilí byly „Metody vodního provozu rostlin“, jimiž nakladatelství Academia zahájilo v roce 1965 úspěšnou řadu metodických monografií, a jimž se dostalo později u Springerera i zahraničního vydání. V témže roce Bohdan organizoval i mezinárodní symposium *Water stress in plants*, jedno z prvních prolezení domácího gheta. Byl i autodidaktikem oboru, jenž dokázal nakreslit technické schéma, spočítat příkony a nakonec i pospojovat dráty. Mnoho přístrojů a zařízení – jím tehdy podomácku vyrobených či upravovaných – vyhovovalo požadovaným funkcím. Pomáhala samozřejmě i rozsáhlá osobní erudice zahrnující matematiku a fyziku.

Nezpochybnitelný je přínos Bohdanovy osobnosti pro celou obec rostlinných biologů či ústavu v naplňování obecných potřeb ležících za hranicemi osobní badatelské specializace. V padesátých a šedesátých letech minulého století bylo nezbytné najít cestičky vedoucí za hranice ostnatých drátů. Bohdanem je podepsán křestní list mezinárodního časopisu *Biologia Plantarum*, který začal vycházet v roce 1959. Po dlouhá léta byl i jeho výkonným redaktorem. Ve své době umožňoval nastupující generaci první vstup na mezinárodní scénu. Groteskně může pro současné badatele vypadat Bohdanem vedené ústavní vydávání jakéhosi prekurzoru pozdějších *Current Contents*. Knihovnik oddělení pravidelně fotografoval obsahy běžně nedostupných a obtížně získávaných zahraničních časopisů. Rád vzpomínám na spolupráci s Bohdanem, kdy potřeba získat klimaboxy, jejichž nákup v zahraničí byl cenově nedostupný, nás přinutila stát se amatérskými učni vzduchotechniky a fytotroniky. Nakonec jsme i uspěli. Sebevědomí narostlo oceněním, jehož se podomácku vyrobeným klimaboxům dostalo od zahraničních dovozců. Bohdan se, díky své profesní autoritě a bez propustky stranické legitimace, dostával i „na západ“. V letech 1968–1969 absolvoval pobyt na prestižní Duke University v Severní Karolíně. O výtěžky zahraničních cest se s námi vstřícně dělil. Nezanedbatelná kolegiální inspirace.

Bohdanova osobnost přesahovala i do příbuzných oblastí botaniky. Byl i fyziologickým ekologem. Tuto šarži umožňoval jeho široký rozhled zahrnující dávku taxonomie a zájem o geobotaniku v raném období kariéry. Svou úlohu sehrálo jistě i profesní zaměření jeho celoživotního společníka, ženy Jiřiny. Bohdana tak najdeme jako jednoho z protagonistů ekofyziologicky zaměřené metodologické konference uspořádané

Botanicou zahradou SAV (Ivanem Šetlíkem) v Košicích v roce 1958. Byl iniciátorem metodické instrukce o vodním provozu rostlin v roce 1960. Jeho účast v Mezinárodním biologickém programu (IBP 1965–1974) jako badatele i koordinátora jistě obohacovala metodickým perfekcionismem i ekologickým porozuměním. Necítím se dost fundovaný k dalšímu rozvíjení této kapitoly a rád ji přenechám, pro jinou příležitost, vzdělanějším kolegům.

V červenci letošního roku (2014) udělila Akademie věd ČR Bohdanovi čestnou oborovou medaili Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách. Široká botanická obec to pocítuje jako plně zasloužené celoživotní ocenění našeho jubilanta. Uvedli jsme zatím řadu příběhů jeho badatelského životopisu, zbývá to nejpodstatnější. Jak se stalo, že v tolika proměnách předsedů komisí, grémií, koordinátorů a hodnotitelů zůstal Bohdanem Slavíkem, osobností oproštěnou od malicherností doby. Nevystačíme s charismatem, byť i to Ti, Bohdane, patří. Plejáda Tvých osobních vlastností je vystavěna na nadhledu, kolegialnosti a kritické toleranci (není to protimluv), a okořeněná, nikoli jen špetkou, trochu ironizujícího humoru. Samozřejmost náročných kritérií morálních i badatelských. Neptej se, nepřeháníme.

Na závěr nejprve poděkování za celou širokou botanickou obec. Dík, že jsi ukazoval cestu, pomáhal odstraňovat její zátarasy, a že ta cesta vedla na místa, odkud je daleko vidět a jsou patrní i vyhlížející. A přání: zůstaň s námi na té vyhlídce co nejdéle.

Jan K r e k u l e